

Studia PRAWNICZE

Zeszyt 4 (200) 2014
Warszawa 2014

Aleksandra Syryt ■

ZASADA JAWNOŚCI A UZASADNIENIE ORZECZENIA TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO

1. Wprowadzenie

Trybunał Konstytucyjny, choć nazywany jest sądem prawa, różni się od sądów strukturą, kompetencjami i procedurami. W związku z tym problematyczne byłoby postawienie znaku równości między gwarancjami rzetelnej procedury przed TK a gwarancjami wynikającymi z konstytucyjnego prawa do sądu. Nie jest jednak tak, że elementy właściwe prawu do sądu w ogóle nie będą występować w postępowaniu przed TK. To powoduje, że możliwe jest rozważanie określonych instytucji dotyczących postępowania przed Trybunałem w kontekście gwarancji prawa do rzetelnej procedury, które to gwarancje występują także w prawie do sądu.

Jednym z konstytucyjnych elementów rzetelnego procesu sądowego jest jawność. Stan ten stanowi część publicznego podmiotowego prawa do sądu. Każda sprawa powinna być, co do zasady, rozpatrzona przez sąd jawnie. Dotyczy to również kończącego sprawę wyroku.

W postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym zasada jawności jest realizowana poprzez jawną rozprawę, udostępnienie pism procesowych uczestników postępowania na stronie internetowej Trybunału, a także przez publikowanie orzeczeń tego organu wraz z uzasadnieniem w odpowiednim zbiorze urzędowym oraz ogólnodostępnej elektronicznej bazie danych.

Szczególne znaczenie dla jawności postępowania i transparentności procedury przed Trybunałem mają uzasadnienia jego orzeczeń, w których zawarte są motywy podjęcia określonego rozstrzygnięcia.

Niniejsze opracowanie ma na celu wskazanie znaczenia zasady jawności jako elementu prawa do rzetelnej procedury, a następnie podkreślenie, że jawność jest urzeczywistniana w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym – między innymi – poprzez uzasadnienia orzeczeń tego organu. Przeprowadzona zostanie analiza prawa do rzetelnej procedury przed polskim sądem konstytucyjnym w odniesieniu do zasady jawności i uzasadnień orzeczeń tego organu.

2. Charakter Trybunału Konstytucyjnego a gwarancje rzetelnej procedury

Trybunał Konstytucyjny jest organem władzy sądowniczej, co bezpośrednio wynika z art. 10 ust. 2 Konstytucji RP. W doktrynie prawnej toczy się jednak spór co do charakteru tego podmiotu. Istnieją koncepcje, by traktować go jako organ kontroli, negatywnego ustawodawcę, jednak najczęściej TK jest traktowany jako sąd prawa¹.

Piotr Tuleja wskazuje, że: „W systemach kontynentalnych kontrola konstytucyjności prawa od początku opierała się na założeniu, że sprawujący ją organ ma charakter organu sądowego”².

Jednocześnie należy pamiętać o uwagach przedstawianych przez J. Trzcíńskiego, który podkreśla, że w sferze nieuregulowanej w Konstytucji Trybunał Konstytucyjny korzysta ze środków prawnych, które bliższe są organom kontroli. Z wypowiedzi J. Trzcíńskiego można wywieść, że sąd konstytucyjny nie jest elementem władzy sądowniczej, ale szczególną instytucją kontroli konstytucyjności prawa, która nie mieści się w klasycznym podziale władzy. Wśród kompetencji Trybunału Konstytucyjnego są bowiem i takie, które dotyczą badania określonych stanów faktycznych.

¹ Zob. wybrane wypowiedzi o Trybunale Konstytucyjnym, które wpłynęły na kształt tego organu: A. Gwiżdż, *Trybunał Konstytucyjny*, Państwo i Prawo 1983, z. 12, s. 8; L. Garlicki, *Sądownictwo konstytucyjne w Europie Zachodniej*, Warszawa 1987, s. 41; Z. Czeszejko-Sochacki, *Zarys modelu polskiego Trybunału Konstytucyjnego*, [w:] *Prawo i kontrola jego zgodności z Konstytucją*, red. E. Zwierzchowski, Warszawa 1997, s. 88; P. Sarnecki, *Uwaga 18 do art. 1*, [w:] *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 1995, s. 16–19.

² Zob. P. Tuleja, *Trybunał Konstytucyjny – negatywny ustawodawca czy strażnik prawa*, [w:] *Instytucje prawa konstytucyjnego w dobie integracji europejskiej*, red. J. Wawrzyniak, M. Laskowska, Warszawa 2009, s. 573.

Mimo że w doktrynie stwierdza się, że TK nie jest sądem w rozumieniu art. 175 Konstytucji³, to posiada on pewne cechy właściwe sądom. Nie bez przyczyny nazywa się go sądem konstytucyjnym.

Mirosław Granat wymienia wśród argumentów na rzecz traktowania Trybunału jako organu władzy sądowniczej jego nazwę, określenie członków TK mianem sędziów, przyznanie im przywileju niezawisłości oraz to, że wyroki jego zapadają po przeprowadzeniu rozprawy. Z tego względu M. Granat uznał, że Trybunał Konstytucyjny jest sądem szczególnego rodzaju. Podkreślił jednak, że zasada podziału władzy określona w art. 10 Konstytucji RP nie jest wystarczającym kryterium do określenia statusu TK⁴.

Z uwagi na to, że Trybunał Konstytucyjny posiada cechy sądu, powinny być do niego stosowane wymogi dotyczące rzetelnej procedury. W szczególności należy zwrócić tu uwagę na transparentność i jawność postępowania przed tym organem, która powinna się wyrażać w określonych gwarancjach procesowych.

3. Jawność postępowania jako gwarancja rzetelnej procedury i prawa do sądu

Jawność postępowania jest immanentnym elementem prawa do sądu, uregulowanym zarówno w prawie krajowym⁵, jak i w prawie międzynarodowym⁶.

Pojęcie „jawność” zgodnie z rozumieniem słownikowym oznacza dokonywanie czegoś w sposób jawny, powszechnie widoczny; nieukrywanie czegoś, dostępność dla ogółu szczerść, otwartość. Słowami bliskoznacznymi są przejrzystość i transparentność⁷.

³ L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2004, s. 375.

⁴ Zob. M. Granat, *Prawo konstytucyjne w pytaniach i odpowiedziach*, Warszawa 2014, s. 322–323.

⁵ Zob. art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, z późn. zm.; dalej: Konstytucja RP) – 1. *Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.*

⁶ Zob. np. art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284; dalej: EKPC) – 1. *Każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. Postępowanie przed sądem jest jawne [...]”.*

⁷ Zob. A. Dylus, *Aksjologiczne podstawy jawności i jej ograniczenia. Perspektywa etyki politycznej*, [w:] *Jawność i jej ograniczenia. Tom II. Podstawy aksjologiczne*,

Niewątpliwie jawność ma znaczenie dla życia prywatnego i publicznego. W szczególności ma ona wpływ na funkcjonowanie organów demokratycznego państwa prawnego, w tym na funkcjonowanie sądu konstytucyjnego. Z tego względu, oceniając działalność tego organu, należy zwrócić uwagę na znaczenie jawności.

Wiesław Skrzydło stwierdził, że jawność postępowania sądowego umożliwia realizację jawności życia publicznego oraz kontroli społecznej. Stanowi ona także gwarancję i zabezpieczenie niezawisłości sędziowskiej⁸.

Jawność postępowania sądowego została wyeksponowana jako jedna z naczelnych zasad zarówno procesu cywilnego, jak i karnego. Odnosi się ona tak samo do jawności wewnętrznej (dotyczącej stron i uczestników postępowania), jak i do jawności zewnętrznej (dotyczącej osób trzecich, niezainteresowanych bezpośrednio wynikiem sprawy).

Należy podkreślić, że ani Konstytucja RP, ani umowy międzynarodowe dotyczące ochrony praw człowieka nie ograniczają jawności tylko do stron postępowania. To znaczy, że stan jawności w postępowaniu o charakterze jurysdykcyjnym powinien dotyczyć wszystkich. W tym to kontekście, art. 6 ust. 1 EKPC wprost wymienia np. „prasę i publiczność”, które tylko wyjątkowo, z pewnych określonych względów, mogą być wyłączone z całości lub części rozprawy sądowej. Oznacza to, że co do zasady wyłączenie takie nie powinno mieć miejsca. Rozprawa sądowa powinna być jawna. Samo ogłoszenie rozstrzygnięcia nie podlega takim ograniczeniom i powinno być publiczne. Wynik sprawy, czyli orzeczenie sądowe stanowiące jej rozstrzygnięcie (wyrok albo, w niektórych sprawach, postanowienie), powinno być jawne dla każdego. Ma to być gwarancją tego, że podjęte rozstrzygnięcie nie będzie arbitralne, a droga do jego wypracowania zostanie przedstawiona publicznie w uzasadnieniu orzeczenia.

Pojawia się w tym wypadku następująca relacja, z jednej strony przepisy konstytucyjne nakładają na państwo obowiązek zapewnienia jednostce dostępu do sądów, które procedują jawnie i ogłaszają swoje wyroki w sposób publiczny, z drugiej strony z obowiązkiem tym koresponduje prawo każdego do zapoznania się ze sposobem rozpatrzenia danej sprawy oraz z treścią zapadłego orzeczenia.

Konieczność zapewnienia jawności musi być również uwzględniona w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym. Z art. 77 ust. 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym⁹ wynika, że orzeczenie sporzą-

red. G. Szpor, Z. Cieślak, Warszawa 2013, s. 19–20.

⁸ Zob. W. Skrzydło, *Ustrój polityczny RP w świetle Konstytucji z 1997 r.*, Kraków 1998, s. 224; Z. Czeszejko-Sochacki, L. Garlicki, J. Trzeciński, *Komentarz do ustawy o Trybunale Konstytucyjnym*, Warszawa 1997, s. 80–82.

⁹ Dz. U. Nr 102, poz. 643, z późn. zm.; dalej: ustawa o TK.

dzone w formie pisemnej ogłasza się uczestnikom postępowania. Ogłoszenie to jest jawne. W czasie ogłaszania wyroku wszyscy obecni na sali rozpraw, z wyjątkiem składu orzekającego, stoją. Z kolei postanowienia kończące sprawę w postępowaniu są wydawane na posiedzeniach niejawnych. Jednakże i w tym wypadku istnieje obowiązek sporządzenia ich uzasadnienia¹⁰. Orzeczenia te, podobnie jak wyroki Trybunału Konstytucyjnego są publikowane w zbiorze urzędowym oraz udostępniane, wraz z uzasadnieniami, w ogólnodostępnej elektronicznej bazie danych. Na podstawie art. 20 ustawy o TK w sprawach nieuregulowanych tą ustawą do postępowania przed Trybunałem stosuje się odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania cywilnego¹¹.

Jawność postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym rozwija kulturę prawną społeczeństwa. Dzięki jawnym rozprawom i publicznie dostępnym orzeczeniom tego organu budowany jest autorytet sądu konstytucyjnego. Ułatwia to również kształtowanie wyobrażenia społeczeństwa na temat demokratycznego państwa prawnego. W mojej ocenie jawność rozpatrywania sprawy przed Trybunałem Konstytucyjnym wpływa na promocję wartości zarówno wśród podmiotów prawa prywatnego, jak i publicznego.

Co istotne, mimo że sama zasada jawności nie ma charakteru absolutnego i czasami może być ona ograniczona, to zgodnie z przepisami Konstytucji, wyrok jest ogłaszany publicznie¹². Potwierdza to także sposób ukształtowania postępowania przed TK, w sytuacji wyłączenia jawności rozprawy. Zgodnie z § 48 Regulaminu TK¹³, jeżeli Trybunał rozpoznał skargę konstytucyjną na posiedzeniu niejawnym, przewodniczący składu orzekającego TK zawiadamia o tym skarżącego oraz uczestników postępowania, jednocześnie informując o terminie i miejscu ogłoszenia orzeczenia. Wyrok ogłaszany jest publicznie.

¹⁰ Zob. art. 75 ust. 1 ustawy o TK.

¹¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r., poz. 101 z późn. zm.; dalej: Kodeks postępowania cywilnego).

¹² Art. 45 Konstytucji RP w ust. 2 stanowi, że „wyłączenie jawności rozprawy może nastąpić ze względu na moralność, bezpieczeństwo państwa i porządek publiczny oraz ze względu na ochronę życia prywatnego stron lub inny ważny interes prywatny. Wyrok ogłaszany jest publicznie”. Zob. także art. 6 ust. 1 zdanie drugie EKPC: *Postępowanie przed sądem jest jawne, jednak prasa i publiczność mogą być wyłączone z całości lub części rozprawy sądowej ze względów obyczajowych, z uwagi na porządek publiczny lub bezpieczeństwo państwowe w społeczeństwie demokratycznym, gdy wymaga tego dobro małoletnich lub gdy służy to ochronie życia prywatnego stron albo też w okolicznościach szczególnych, w granicach uznanych przez sąd za bezwzględnie konieczne, kiedy jawność mogłaby przynieść szkodę interesom wymiaru sprawiedliwości.*

¹³ Załącznik do uchwały Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Trybunału Konstytucyjnego z dnia 3 października 2006 r. w sprawie Regulaminu Trybunału Konstytucyjnego (M. P. Nr 72, poz. 720; dalej: Regulamin TK).

Ratio tej regulacji jest ściśle związane z jawnością postępowania. Należy bowiem podkreślić, że podczas publicznego ogłoszenia wyroku przedstawiane są ustne motywy rozstrzygnięcia. W ustnym uzasadnieniu orzeczenia przewodniczący składu orzekającego lub sędzia sprawozdawca podaje zasadnicze motywy orzeczenia oraz informuje o złożeniu zdań odrębnych. Zgodnie z art. 77 ust. 2 ustawy o TK, sędzia, który zgłosił zdanie odrębne, przedstawia jego zasadnicze motywy.

4. Uzasadnienie orzeczenia jako wymóg rzetelnej procedury – funkcje i znaczenie

Każda decyzja podejmowana w sferze tworzenia i stosowania prawa, powinna być uzasadniona w taki sposób, by można było wskazać argumenty, które zdecydowały o przyjęciu określonego rozstrzygnięcia¹⁴. W wypadku orzeczeń TK ma to istotne znaczenie, ponieważ orzeczenia tego organu są ostateczne i mają charakter powszechnie obowiązujący. Z tego względu wpływają one na cały system prawny. Oddziałują one zatem zarówno na prawodawcę, jak i na organy stosujące prawo. Uzasadnienia orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego mogą także kształtować standardy prawnej ochrony określonych wartości, co ma znaczenie dla podmiotów prawa prywatnego. W takim bowiem wypadku, w zależności od sposobu argumentacji przyjętej w uzasadnieniu, sąd konstytucyjny dokonuje wykładni określonych instytucji, a gdy jego wypowiedzi w danym zakresie powtarzają się, kształtuje określone standardy konstytucyjne dotyczące zagadnień ustrojowych oraz statusu jednostki (podmiotów prawa prywatnego) w państwie.

W literaturze przedmiotu przyjmuje się, że uzasadnienia orzeczeń sądowych spełniają różne funkcje. Należy wśród nich wyróżnić funkcje kontrolne, przekonywające, wychowawcze, legitymizujące. W ogólności chodzi o to, by dzięki uzasadnieniu zapobiegać arbitralności władzy sądowniczej, a w ten sposób zapewnić podział, równowagę i współdziałanie władzy. Podanie motywów orzeczenia chroni przed samowolą sędziowską. Wyrok musi być rezultatem zbadania wszystkich okoliczności sprawy i oceny materiału dowodowego, co powinno być odzwierciedlone w uzasadnieniu¹⁵.

Sporządzanie uzasadnień orzeczeń sądowych, a także uzasadnień orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, w dużej mierze jest kwestią zwyczaju. Twier-

¹⁴ Zob. M. Kordela, *Uzasadnienia aksjologiczne w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Społeczny* 2000, nr 3, s. 25–35.

¹⁵ Zob. S. Dąbrowski, A. Łazarska, *Uzasadnianie orzeczeń sądowych w procesie cywilnym*, *Przegląd Sądowy* 2012, nr 3, s. 10–11.

dzenie to jest szczególnie aktualne w odniesieniu do orzeczeń TK. Wobec braku przepisu albo niepełnej regulacji w tym zakresie pojawia się więc zwyczaj sporządzania uzasadnienia. Jak wskazali S. Dąbrowski i A. Łazarska: „Zwyczaj sądowy tworzy tradycja sądu, ogólna kultura środowiska, w którym sąd się znajduje, a przede wszystkim – człowiek ze swoimi właściwościami, sędzia, adwokat, urzędnik”¹⁶.

Obecnie sędzia, także sędzia sądu konstytucyjnego, nie jest jedynie „ustami ustawy” (ustawy zasadniczej). To znaczy, że dla uzasadnienia jego działalności nie wystarczy stwierdzenie, iż działa na podstawie i w granicach prawa. Konieczne jest wskazanie rzetelnej i jawnej argumentacji dotyczącej podjęcia określonego rozstrzygnięcia. Temu celowi służy uzasadnienie.

W wypadku orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, jego sentencja w całości ma charakter ostateczny i jest powszechnie obowiązująca. Dotyczy to również tych wypadków, gdy Trybunał nadaje tej sentencji bardziej rozwiniętą postać. Wynika z tego, że wszystkie elementy treściowe zawarte w sentencji mają charakter powszechnie obowiązujący¹⁷. Z kolei uzasadnieniu orzeczenia TK – co do zasady – nie przypisuje się charakteru powszechnie obowiązującego. Zasadą jest bowiem, że uzasadnienie wyroku obejmuje jedynie te przesłanki i argumenty, na których Trybunał Konstytucyjny oparł swoje rozstrzygnięcie. To znaczy, że treść uzasadnienia nie może samoistnie wywoływać skutków prawnych. Ma ona jednak istotne znaczenie dla wykładni sentencji wyroku i może ułatwić jej stosowanie¹⁸.

Uważam, że uzasadnianie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, podobnie jak uzasadnienie orzeczenia sądowego, jest wyrazem realizacji rzetelnej procedury. Umożliwia ono zapoznanie się z tokiem rozumowania i procesem decyzyjnym dokonany przez sędziego/sędziów. Uzasadnienie sprzyja więc urzeczywistnianiu jawności postępowania. Bardzo trafnie o znaczeniu uzasadnień są-

¹⁶ Ibidem., s. 10.

¹⁷ Zob. Z. Czeszejko-Sochacki, *Sądownictwo konstytucyjne w Polsce na tle porównawczym*, Warszawa 2003, s. 348–349; Z. Czeszejko-Sochacki, L. Garlicki, J. Trzeciński, *Komentarz do ustawy o Trybunale Konstytucyjnym*, Warszawa 1999, s. 211 i 217; P. Winczorek, *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, Warszawa 2008, s. 247 oraz orzeczenie TK z dnia 5 listopada 1986 r., sygn. U 5/86, OTK 1986, poz. 1 i wyrok TK z dnia 18 kwietnia 2000 r., sygn. K 23/99, OTK ZU 2000, nr 3, poz. 89.

¹⁸ Chcę jednak odnotować, że inaczej TK orzekł w postanowieniu z dnia 21 marca 2000 r., sygn. K 4/99 (OTK ZU 2000, nr 2, poz. 65), w którym uznał, że dokonana wykładnia orzeczenia jest jego integralną częścią i ma taką samą moc wiążącą. Bywa bowiem, że uzasadnienie służy wykładni sentencji wyroku i nadaje mu właściwą treść. Por. też wyrok TK z dnia 26 marca 2002 r., sygn. SK 2/01, OTK ZU 2002, nr 2, seria A, poz. 15.

dowych wypowiedziała się E. Łętowska. Wskazała ona, że „Według klasycznego, standardowego określenia celem uzasadnienia jest zagwarantowanie braku arbitralności, wyeliminowanie wpływu czysto osobistych preferencji sędziego, zapewnienie poszanowania prawa do obrony (czy szerzej: obrony racji strony), stworzenie szansy skontrolowania rozumowania sędziego, zmuszenie go do refleksji nad samym rozstrzygnięciem (które może wszak być podjęte intuicyjnie), udzielenie wskazówek co do środków prawnych)”¹⁹.

W tym kontekście należy również odnieść się do wypowiedzi Naczelnego Sądu Administracyjnego, która pozostaje aktualna także w odniesieniu do działalności orzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego. NSA uznał, że: „Należy [...] stwierdzić, iż rolą orzecznictwa sądowego – w tym także orzecznictwa NSA – nie jest tylko i wyłącznie merytoryczne rozstrzygnięcie konkretnej, indywidualnej sprawy. W pojęciu „wymiaru sprawiedliwości”, w rozumieniu przepisów konstytucyjnych i zaakceptowanych przez Polskę norm prawa międzynarodowego (szczególnie dotyczącego praw człowieka) mówiących o „prawie do sprawiedliwego sądu”, kryje się znacznie więcej. [...] chodzi przede wszystkim o to, by dla wszystkich było wyraźne i niewątpliwie widoczne, iż w wyniku postępowania przed sądem zapadło najśluszniesze i najbardziej odpowiadające prawu rozstrzygnięcie.

Jednym ze środków służących osiągnięciu tego celu jest wyczerpujące i wszechstronne (zarówno z merytorycznego, jak i z prawnego punktu widzenia) uzasadnienie orzeczenia, a już szczególnie wówczas – gdy, [...] występują rozbieżne interesy stron, a rozstrzygnięcie musi przedłożyć jeden z tych interesów nad drugi. Wówczas właśnie szczególnie istotna rola uzasadnienia leży również w tym, by przekonać stronę, że jej stanowisko w sprawie zostało poważnie wzięte pod uwagę, a jeżeli zapadło inne rozstrzygnięcie, to przyczyną tego są istotne powody. W ustanowionym przez prawo obowiązku takiego właśnie uzasadnienia rozstrzygnięcia leży m.in. dążenie do poszanowania godności i wolności obywatela demokratycznego państwa: bowiem naruszeniem jego prawa jest, gdy w istotnej dlań sprawie staje się adresatem rozstrzygnięcia, opatrzonego zdawkowym czy niepełnym uzasadnieniem”²⁰.

Z powyższych ustaleń wynika, że istnieje związek jakości orzeczenia i jego uzasadnienia z prawem do sądu, czy szerzej – z prawem do rzetelnej procedury przed sądem (organem sądowym).

W pierwszej kolejności uzasadnienie chroni przed arbitralnością dzia-

¹⁹ Zob. E. Łętowska, *Pozapprocesowe znaczenie uzasadnienia sądowego*, Państwo i Prawo 1997, z. 5, s. 5.

²⁰ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 1994 r., sygn. akt III ARN 2/94, OSNP 1994/1/2.

łania sądu konstytucyjnego. Jest bowiem ujawnieniem metodologii działania Trybunału Konstytucyjnego w danej sprawie. Jak wskazała E. Łętowska, obecnie: „[od] władzy (każdej, także władzy sądowniczej) oczekuje się, że będzie się legitymizowała transparentą, przezroczystością, ucztyelnieniem swego działania wobec publiczności, nie tylko korzystając z udzielonej jej legitymacji w momencie powołania, ale także „legitymizując się” w codziennym działaniu. Jeżeli takie założenie jest prawdziwe, oznacza to, że to, co piśmiennictwo uznaje za „zewnętrzną” funkcję motywów, zazwyczaj przypisywaną tylko wyrokom wyższych instancji, dzięki ich wpływowi na niższe instancje sądowe i dzięki publikacji – zaczyna oddziaływać także na większy krąg odbiorców i to rekrutujących się nie tylko ze sfer profesjonalnych, ale szerszych kręgów społecznych [...] W konsekwencji „zewnętrzna funkcja uzasadnienia, utożsamiana dotąd z oddziaływaniem poza granicami konkretnego procesu, ale zawsze wobec „swoich”, tj. innych sądów lub profesjonalnych prawników, w istocie „demokratyzuje się”. [...] to, co czynią sądy, staje się w ewidentny sposób elementem demokratycznego dyskursu”²¹.

Uzasadnienie orzeczenia sądowego, a także orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, staje się w tym znaczeniu dopuszczalną wypowiedzią sądu konstytucyjnego w debacie publicznej²². Dla ukształtowania pełnego obrazu mechanizmu podejmowania określonego rozstrzygnięcia w sprawie ważną instytucją są publikowane obok uzasadnienia zdania odrębne sędziów TK. Dzięki tym wypowiedziom każdy zainteresowany może prześledzić to, jakie możliwości rozstrzygnięcia były brane pod uwagę przez sędziów oraz które propozycje nie spotkały się z aprobatą i dlaczego²³.

Uzasadnienie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego upublicznia postępowanie przed tym organem i w ten sposób może być inspiracją (zarówno pozytywną, jak i negatywną) dla organów stanowiących i stosujących prawo.

5. Podsumowanie

Obowiązek sporządzenia uzasadnienia orzeczeń jest wywodzony z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, a także z takich przepisów prawa międzynarodowego, jak art. 6 EKPC i art. 14 MPPOIP²⁴. Gwarancją rzetelnego procesu jest jego jawność

²¹ Zob. E. Łętowska, op. cit., s. 8.

²² Ibidem, s. 8–9.

²³ Publikowanie zdań odrębnych do orzeczeń TK w ocenie E. Łętowskiej podniosło autorytet TK i uwiarygodniło jego rozstrzygnięcia (zob. E. Łętowska, op. cit., s. 10).

²⁴ Zob. Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych, otwarty do

i transparentność. Powinna być ona osiągnięta przez ujawnienie motywów decyzji sądu tak, aby nie stanowiły one zaskoczenia dla uczestników postępowania. Orzeczenie nie może istnieć bez jego motywów. Sędzia, wydając wyrok, musi podać zasadnicze powody rozstrzygnięcia, w każdej sprawie²⁵.

Podanie motywów orzeczenia i argumentów, które doprowadziły do podjęcia określonych decyzji, stanowi element prawa do sądu (prawa do rzetelnego postępowania). W ten sposób zapewniona jest transparentność postępowania, która czyni zarówno przebieg procesu, jak i wyrokowanie zrozumiałymi dla stron, jak i podmiotów zewnętrznych²⁶.

Orzeczenie sądowe, a także sądu konstytucyjnego, jest obiektywne, jeśli jest oparte na kryteriach niezależnych od sędziego, a nie na jego irracjonalnych przeżyciach²⁷.

Z Konstytucji RP wynika prawo do sądu. Każdemu służy prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy. Mimo że sędzia Trybunału Konstytucyjnego podlega przede wszystkim Konstytucji, jego rolą jest jednak również ocena obowiązującego prawa w kategoriach sprawiedliwości. Obowiązkiem sądu jest więc nakaz sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy i jasne, jawne podanie motywów rozstrzygnięcia. Obowiązkiem sądu konstytucyjnego jest rozstrzygnięcie problemu konstytucyjnego w sposób zgodny z wartościami wynikającymi z Konstytucji RP, co leży zarówno w interesie indywidualnych podmiotów, jak i w interesie ogólnym. Z tego względu także sędzia konstytucyjny musi wskazać argumenty, które przeważały za podjęciem określonej decyzji²⁸.

Jawność realizowana przez uzasadnienia orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego pozwala budować autorytet tego organu w państwie. Treści ujawnione w orzeczeniach mogą mieć nie tylko charakter informacyjny, ale też mogą pełnić funkcję edukacyjną. Instytucje opisane w uzasadnieniach orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego mogą wyznaczać sposób rozumienia określonych instytucji prawa konstytucyjnego w demokratycznym państwie prawnym, a przez to kształtować świadomość i kulturę prawną.

podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167) – MP-POIP.

²⁵ Zob. S. Dąbrowski, A. Łazarska, op. cit., s. 35.

²⁶ Ibidem, s. 10.

²⁷ Zob. J. Wróblewski, *Uzasadnienie i wyjaśnienie decyzji sądowej*, Studia Prawno-Ekonomiczne, t. XVI, 1976, s. 22–23.

²⁸ Zob. S. Dąbrowski, A. Łazarska, op. cit., s. 26.

THE PRINCIPLE OF TRANSPARENCY
AND THE JUSTIFICATION OF DECISION
OF THE
CONSTITUTIONAL TRIBUNAL

The Constitutional Tribunal is called a “court of law”. The proceedings before that body of law must meet the requirements of a fair procedure. Guarantee of a fair trial is its openness and transparency. Openness and transparency is implemented for example by public hearing or through the publication of decisions of this body in the appropriate set of official.

The principle of openness is implemented by justify rulings of Constitutional Tribunal which contain specific reasons of taking the decision. Justification of a ruling protects against arbitrary action of the Constitutional Tribunal. A justification of a ruling is an admissible voice of Constitutional Tribunal in the public debate. Openness and transparency implemented by justification of decisions of the Constitutional Tribunal allows to build the authority of that body in the country.

Matters which are in the judgments can be informative and educational. Way of describing the issues in the justifications of rulings can also trendsetting understanding of certain bodies of constitutional law in a democratic state ruled by law.